

Dinsdag 12 oktober 2021

TivoliVredenburg – Hertz – 14.00 uur

RAOUL STEFFANI & DAAN BOERTIEN

Alban Berg 1885 - 1935

Vier Gesänge opus 2 (1910)

Aus Dem Schmerz sein Recht

Schlafend trägt man mich in mein Heimatland

Nun ich der Riesen Stärksten überwand

Warm die Lüfte

Klaviersonate in b klein opus 1 (1907-09)

Mässig bewegt

Langsames Tempo

Quasi Adagio

Erich Wolfgang Korngold 1897 - 1957

Uit: Sechs Einfache Lieder, opus 9 (1911 - 1913)

Liebesbriefchen

Sommer

Derde deel uit Klaviersonate in E-groot, opus 2 (1910)

opgedragen aan Alexander von Zemlinsky

Largo

Alma Maria Schindler-Mahler 1879 - 1964

Fünf Lieder (1910)

Die stille Stadt

In meines vaters Garten

Laue Sommernacht

Bei dir ist es traut

Ich wandle unter Blumen

Wenen, een proefstation van de wereldondergang

In musea en boeken is er al vaak aandacht besteed aan het thema 'Wenen rond 1900'. En niet ten onrechte, want zelden bloeide er zoveel kunst, cultuur en wetenschap per vierkante kilometer als juist in het Wenen van die tijd. Men kwam elkaar tegen in koffiehuisen als Hawelka aan de Graben of het in de volksmond tot Café 'Grössenwahn' omgedoopte koffiehuis 'Griensteidl' aan de Michaelerplatz. Schilders als Klimt, Kolschka en Schiele, wetenschappers als Freud en Mach bevolkten het elitaire toneel aan de hand waaraan de satirische journalist Karl Kraus het Wenen van zijn tijd als een 'proefstation van de wereldondergang' beschreef.

Wie vanaf de centrale Stephansdom door de Graben loopt, komt aan het andere eind uit in de Tuchlauben. Hier bestierde de vader van componist Alban Berg zijn winkel, eerst met boeken, later met kunst, vooral religieuze. Boven de zaak woonde het gezin met vier kinderen en een dienstmeisje. Het was Albans oudere broer Charlie die zich naar aanleiding van een annonce aandiende bij de componist Arnold Schönberg - het werk van zijn broertje onder de arm. Deze was voor de negentienjarige Alban een strenge leraar, maar hij zag wel direct het enorme talent van zijn nieuwe leerling. Al op zijn tweeëntwintigste produceert Alban een werk met blijvende waarde: zijn *Klaviersonate* opus 1 blijkt repertoire te houden en is al meermaals voor groot orkest geïnstrumenteerd. Bergs bijzondere affiniteit met het woord en de poëzie openbaarde zich ook in de daaropvolgende *Vier Gesänge* of *Lieder* opus 2. De eigenlijk nog romantische poëzie van Hebbel en Mombert krijgt hier een expressionistische, ja bijna fatalistische lading door de broeierige muziek. In zijn voorkeur voor rijke en gekruide harmonieën openbaart Berg zich hier als de jazz-musicus die hij bijna had kunnen worden: 'Niet zeuren, Mr. Gershwin, Music is Music', zou hij later zijn populaire Amerikaanse collega toevoegen toen die - enigszins bedremmeld op bezoek in Wenen bij de groep rond Schönberg - tegenspartelde om zich aan het klavier te zetten, uit gêne voor het soortelijk gewicht van zijn 'lichte' composities.

Romantische liefdespoëzie van een wonderkind

Mozart-achtige trekken vertoont de carrière van een andere Wener, Erich Wolfgang Korngold. Al op zijn vijfde uitgeroepen en ook spoedig erkend als wonderkind, maakte hij namelijk al vroeg ook internationale concertreizen aan de hand van zijn vader. Maar met een duidelijk verschil: Mozart eindigde niet als filmcomponist.

Vader Julius Korngold was rond 1900 een gelauwerd volger van de muziekwereld als recensent voor de *Neue Freie Presse* en daarbij rechterhand van de gevreesde Eduard Hanslick. In die hoedanigheid nam hij het vaak op voor Gustav Mahler, die niet zelden onder vuur lag. Alle gelegenheid dus om zijn zoon voor te stellen aan de coryfeeën van zijn tijd,

zoals componist Alexander Zemlinsky - die hem meldde zijn zoon niets meer bij te kunnen brengen. Pianist Arthur Schnabel nam het op voor Erich Korngolds machtige opus 2, die de jonge held al in 1910 op dertienjarige leeftijd op papier slingerde. Het *Largo* vormt het derde deel en neemt ongeveer zes minuten in beslag. De jonge Korngold voorzag het wereldwijd van de karakter-aanduiding 'con dolore'. Niet het meest spectaculaire deel van de sonate - dat is het voorafgaande *Scherzo* - maar wel het meest doordachte en - toch ook - beladen met een doorvoeld lijkende weemoed. De twee liederen uit opus 9 ontstonden luttele jaren later. Romantische liefdespoëzie en overpeinzingen van verschillende dichters van de generatie van zijn ouders door een puber wiens weg voorbestemd leek. De wereldgeschiedenis bepaalde het anders: als vele andere joodse talenten nam Korngold de wijk naar Californië, waar hij zijn vakmanschap en romantische stijl ten dienste stelde van de filmindustrie.

Liederen van het mooiste meisje van Wenen

Hoewel Alma Mahler zich in allerlei uitlatingen als een antisemiet pur sang deed gelden, kruisten meermaals joodse prominenten het weelderig begroeide pad van haar liefdesleven. Ook zij ontvlood op tijd het in oorlog en wanorde verkerende Europa. Samen met haar laatste echtgenoot, de Joods-Praagse schrijver Franz Werfel. Na een barre tocht over de Pyreneeën vond het stel - net als Schönberg en Stravinsky, een beter oord in het zonnige Beverly Hills in Californië.

Als Alma Schindler, dochter van een bekende Weense landschapsschilder, stond ze rond 1900 bekend als 'het mooiste meisje van Wenen'. Maar ze bezat ook eigen kunstzinnige talenten die ze graag wilde ontplooiën. 'Alma zag eens noten hangen - o, als eieren zo groot' zou je het kinderversje kunnen parafaseren. Ze nam les bij de volgens haar aartslelijke Alexander Zemlinsky op wie ze op slag verliefd werd. Maar al spoedig koos ze voor een ander: in 1902 trouwde zij de bijna twintig jaar oudere opera-directeur Gustav Mahler, die haar meteen het componeren domweg verbood, net als de vader van Jantje in het versje de pruimenpluk ontzegde. Zij echter gehoorzaamde braaf aan Mahlers vermaningen: 'Wie stellst Du Dir so ein komponiernedes Ehepaar vor? Hast Du eine Ahnung wie lächerlich... etc.' Er is veel te doen geweest over de vrouwonvriendelijke houding van Mahler, die de bui van de spottende kritiek al zag hangen en natuurlijk ook haar verdere omgang met Zemlinsky niet wilde begunstigen. Weinig vermeld is echter, dat hij deze eerste vijf liederen van Alma in een later stadium, in 1910, wél liet drukken. Anders dan de tiener Korngold koos de twintiger Alma Schindler rond 1902 er voor ook eigentijdse teksten te toonzetten. De namen van dichters als Richard Dehmel, Otto Bierbaum en Otto Erich Hartleben gingen rond en inspireerden

ook Arnold Schönberg, bijvoorbeeld tot diens *Verklärte Nacht* - een tekst van de toen trendy symbolist Dehmel. Zo omgeeft een symbolistische waas diens gedicht 'Der stille Stadt'. Ook het gedicht van Hartleben heeft iets ver-wegs, iets raadselachtigs. De muziek erbij klinkt romantisch, zonder gewilde nieuwlichterij of overmatige dweperij. Ze getuigt van inleving en vakmanschap en zingt heerlijk weg. Aan Bierbaums 'Laue Sommernacht' kleeft geen symbolistische vaagheid, ook de muziek klinkt recht-toe-recht-aan in dit korte minnevers.

Met twee voor ons bekendere dichtersnamen eindigt de componiste haar eerste geslaagde worp: Rainer Maria Rilke beschrijft de gelukzaligheid van de verstilling. Maar met een vrolijke knipoog uit een vervlogen tijd eindigt de cyclus onverwacht schalks en in majeur. Een glimlach weet de vroegromantische Heinrich Heine altijd wel af te dwingen. Had Alma hem kunnen ontmoeten, dan had deze dame met het 'onfeilbare instinct voor geniale mannen' het ook wel met deze 'onbekende dichter' - zoals de nazi's de door zijn 'Lorelei' overbekende Jood Heine uit verlegenheid maar noemden - hebben aangelegd. Of Heine haar het dichten had verboden? Feit is dat Alma Schindler bij haar geboorte een aantal bijzondere talenten meekreeg, die niet helemaal tot ontwikkeling kwamen. Om met een ander Nederlands negentiende-eeuws vers te eindigen: 'Ik ween om bloemen in de knop gebroken.'

Kees Arntzen

Liedteksten

Berg - Schlafen, Schlafen (Dem Schmerz sein Recht)

Tekst: Christian Friedrich Heibel

*Schlafen, Schlafen, nichts als Schlafen!
Kein Erwachen, keinen Traum!
Jener Wehen, die mich traf,
Leisestes Erinnern kaum.
Daß ich, wenn des Lebens Fülle
Niederklingt in meine Ruh',
Nur noch tiefer mich verhülle,
Fester zu die Augen tu'!*

Schlafend trägt man mich (Der Glühende)

Tekst Alfred Mombert (1896)

*Schlafend trägt man mich
in mein Heimatland.
Ferne komm' ich her,
über Gipfel, über Schlünde,
über ein dunkles Meer
in mein Heimatland.*

Nun ich der Riesen Stärksten überwand

Tekst Alfred Mombert

*Nun ich der Riesen Stärksten überwand,
mich aus dem dunkelsten Land heimfand
an einer weißen Märchenhand
Hallen schwer die Glocken.
Und ich wanke durch die Gassen
schlafbefangen*

Warm die Lüfte

Tekst Alfred Mombert (1896)

*Warm die Lüfte,
es sprießt Gras auf sonnigen Wiesen.
Horch! Horch, es flötet die Nachtigall...
Ich will singen:
Droben hoch im düstern Bergforst,
es schmilzt und glitzert kalter Schnee,
ein Mädchen im grauen Kleide
lehnt am feuchten Eichstamm,
krank sind ihre zarten Wangen,
die grauen Augen fiebern
durch Düsterriesenstämme.
'Er kommt noch nicht. Er läßt mich warten...'
Stirb! Der Eine stirbt, daneben der Andere lebt:
Das macht die Welt so tiefschön.*

Erich Korngold - Liebesbriefchen

Tekst: Elisabeth Honold

*Fern von dir denk' ich dein, Kindelein.
Einsam bin ich, doch mir blieb treue Lieb.
Was ich denk', bist nur, nur du, Herzensruh.
Sehe stets hold und licht dein Gesicht.
Und in mir immer zu tönest du.
Bist's allein, die die Welt mir erhellt.
Uch bin dein, Liebchen fein
Denke mein, denk' mein!*

Sommer

Tekst: Siegfried Trebitsch

*Unter spärlich grünen Blättern,
unter Blumen, unter Blüten
hör' ich fern die Amsel schmettern
und die kleinen Drossel wüten.
Auch ein Klingen fein und leise,
schneller Tage schneller Grüße,
eine wehe Sommerweise,
schwer von einer letzten Süße.*

*Und ein glühendes Verbrennen
schwebt auf heißen Windeswellen,
taumelnd glaub' ich zu erkennen
ungeschriener Schreie Gellen.
Und ich sitze still und bebe,
fühle meine Stunden rinnen,
und ich halte still und lebe,
während Träume mich umspinnen.
und ich halte still und lebe,
während Träume mich umspinnen.*

Alma Mahler - Die stille Stadt

Tekst: Richard Dehmel

*Liegt eine Stadt im Tale,
ein blasser Tag vergeht.
Es wird nicht lange dauern mehr,
bis weder Mond noch Sterne
nur Nacht am Himmel steht.
Von allen Bergen drücken
nebel auf die Stadt
Es dringt kein Dach, nicht Hof noch Haus,
kein Laut aus ihrem Rauch heraus,
kaum Türme noch und Brücken.
Doch als dem Wanderer graute,
da ging ein Lichtein auf im Grund
und durch den Rauch und Nebel
begann ein leiser Lobgesang
aus Kindermund.*

In meines Vaters Garten

Tekst: Otto Erich Hartleben

*In meines Vaters Garten, blühe mein Herz, blüh auf.
In meines Vaters Garten stand ein schattender Apfelbaum.
Süßes Traum - stand ein schattender Apfelbaum.
Drei blonde Königstöchter - blühe mein Herz, blüh auf.
Drei wunderschöne Mädchen schliefen unter dem
Apfelbaum - Süßes Traum - schliefen unter dem Apfelbaum.
Die allerjüngste Feine, blühe mein Herz, blüh auf.
Die allerjüngste Feine blinzelte und erwachte kaum.
Süßes Traum - blinzelte und erwachte kaum.
Die zweite fuhr sich übers Haar - blühe mein Herz, blüh auf.
Sah den roten Morgentraum - Süßes Traum.
Sie sprach: Hört ihr die Trommel nicht?
Blühe mein Herz, blüh auf - Süßes Traum.
Hell durch den dämmernden Traum?
Mein Liebster zieht in den Kampf.
Blühe mein Herz, blüh auf.
Mein Liebster zieht in den Kampf hinaus,
küsst mir als Sieger des Kleides Saum.*

*Süsser Traum - küsst mir des Kleides Saum!
Die dritte sprach und sprach so leis
blühe mein Herz, blüh auf.
Die dritte sprach und sprach so leis:
Ich küsse dem Liebsten des Kleides Saum
Süsser Traum.
Ich küsse dem Liebsten des Kleides Saum.
In meines Vaters Garten - blühe mein Herz, blüh auf.
In meines Vaters Garten steht ein sonniger Apfelbaum.
Süsser Traum - steht ein sonniger Apfelbaum!*

Laue Sommernacht

Tekst: Otto Julius Bierbaum

*Laue Sommernacht: am Himmel
Stand kein Stern, im weiten Walde
Suchten wir uns tief im Dunkel,
Und wir fanden uns.
Fanden uns im weiten Walde
In der Nacht, der sternenlosen,
Hielten staunend uns im Arme
In der dunklen Nacht.
War nicht unser ganzes Leben
So ein Tappen, so ein Suchen?
Da: In seine Finsternisse
Liebe, fiel Dein Licht.
Mild summer night*

Bei dir ist es traut

Tekst: Rainer Maria Rilke

*Bei dir ist es traut: Zage Uhren schlagen
wie aus weiten Tagen.
Komm mir ein Liebes sagen,
aber nur nicht laut.
Ein Tor geht irgendwo
draussen im Blütentreiben.
Der Abend horcht an den Scheiben.
Lass uns leise bleiben:
Keiner weiss uns so.*

Ich wandle unter Blumen

Tekst: Heinrich Heine

*Ich wandle unter Blumen
Und blühe selber mit.
Ich wandle wie im Traume
Und schwanke bei jedem Schritt.
O, halt mich fest, Geliebte!
Vor Liebestrunkenheit
Fall' ich dir sonst zu Füßen,
Und der Garten ist voller Leut.*

Het Utrechtse publiek sloot bariton **Raoul Steffani** in 2018 in de armen, door hem bij de finale van Dutch Classical Talent de Publieksprijs toe te kennen. In datzelfde jaar won hij de Elisabeth Evertsprijs. Twee jaar later volgde de Grachtenfestivalprijs. In korte tijd is hij uitgegroeid tot een de meest toonaangevende Nederlandse zangers van zijn generatie. In het magazine *Opernwelt* werd hij geprezen als 'singing fresh and lyrically clear, with a sensitive interpretation, from an intelligent theatrical distance.'

In de voorbije seizoenen zong hij bij Opéra National de Lyon en de Opéra de Toulon. Eerder uitgevoerde rollen zijn zowel Eisenstein als Falke (*Die Fledermaus*), Papageno (*Die Zauberflöte*), Guglielmo (*Così fan tutte*) and Aeneas (*Dido and Aeneas*). Hij is een veelgevraagd oratoriumsolist, met op zijn repertoire o.a. Bachs *Matthäus Passion* en *Johannes Passion*, Mozarts *Requiem*, Brahms' *Ein deutsches Requiem*, Saint-Saëns' *Oratorio de Noël*, Händels *Messiah* en Orffs *Carmina Burana*.

Voor zijn debuutalbum *Deep in a dream* met liedpianist Gerold Huber kreeg hij veel bijval in de internationale pers: 'Dit is een exceptioneel goed debuutalbum voor een goed ontwikkelde zanger.' (*American Record Guide*) Deze herfst zag zijn tweede album (samen met Gerold Huber) het levenslicht, gewijd aan Robert en Clara Schumann. Raoul is tevens actief als liedzanger en is in die hoedanigheid ambassadeur van het Internationaal Lied Festival Zeist. Hij zong in Nederlandse en buitenlandse zalen, met orkesten onder leiding van dirigenten als als Sir Mark Elder, Vladimir Jurowsky, David Zinman, Sigiswald Kuijken, Ed Spanjaard, Jos van Veldhoven, Antony Hermus en Enrico Delamboye.

Daan Boertien is een concertpianist die zich heeft gespecialiseerd in liedbegeleiding. Hij geeft concerten met zangers in binnen- en buitenland. Sinds 2020 is Daan als Associate Artist verbonden aan de Dutch National Opera Studio. In 2020 won hij de Berenbergprijs met een winnaarsconcert in de Elbphilharmonie in Hamburg. In 2019 won hij de DAAD-prijs en in 2018 de Publieksprijs van Dutch Classical Talent, samen met Raoul Steffani. Verder won hij bij het Gustav-Mahler-Wedstrijd in Hamburg samen met Bariton Geng Lee zowel de Eerste Prijs als de Prijs voor beste begeleider. In 2015 ontving hij de 'Kunst aan de Dijk Prijs voor Jong Talent' en in 2010 was Daan prijswinnaar van het Prinses Christinaconcours. Hij gaf concerten in Nederland, België, Frankrijk, Duitsland, Portugal, Italië, Tunesië, Zwitserland, Letland en Canada. Hij trad onder meer op in TivoliVredenburg, het Concertgebouw, de Elbphilharmonie en Muziekgebouw aan 't IJ. Hij volgde lessen bij Young Musician's Academy van het Conservatorium van Tilburg, waar hij les had van Jelena Bazova, en studeerde vervolgens bij o.a. David Kuijken aan het Conservatorium van Amsterdam en aan de Hochschule für Musik und Theater Hamburg, bij de Duitse liedspecialist Burkhard Kehring.